

Myšlenky a aforismy Tilschovy (II.)

V 6. čísle t. I. protestoval jsem proti nekritickému a bombastickému přečeňování fragmentů prof. Em. Tilsche, uveřejněných v Lumíru; přitom charakterisoval jsem je jako projevy „náladové skepse“ a „náladového titanismu“ a jako „ozvuky a pazvuky z Nietzsche, ale chudé a matné, bez jeho kouzla výrazového a stylového.“ Za to útočí na mne osobně nějaký jak se zdá t. zv. vděčný žák, který se zapomněl podepsat pod svou ušlechtilost, jako na člověka, jenž prohřešil se na účet k velikánu, jehož temene není prý schopen ani dohlédnouti. Citoval jsem úmyslně svůj soud z 6. čísla t. I., aby bylo patrné, že neobsahuje ani nejmenší urážky osoby zemřelého učence a že podává pouhou věcnou kritiku fragmentů, kterou musí podepsati každý čtenář filosoficky vzdělaný. Nazývá-li anonymus mou kritiku předčasnou, poráží tím jen sebe: neboť pak byly předčasné i jeho nekritické hyperboly v Přehledě a já svou věcnou charakteristikou protestoval jsem jen proti této předčasnosti; přinese-li pohrobná kniha Tilschova, která se nám slibuje, něco víc, budu první, kdo to vyzná a kdo se opraví. Zatím však trvám na svém soudu s klidným svědomím a vnitřním dostiučiněním, že protestoval jsem proti vznikající legendě; za deset nebo za dvacet let přšelo by snad kamení na člověka, který by o ní zapochyboval. Velmi častý jest případ, že někdo jest znamenitým učencem-odborníkem a není geniálním myslitelem jako není geniálním básníkem; a znatel literatury a filosofie ví, že veliký myslitel mívá velmi často blíže ke geniálnímu básníku než k odbornému učenci. Proto také odmítám výrok Anonyma z Přehledu, že myšlenky a aforismy Tilschovy bude možno posuzovati jen se vztahem k jeho odborné činnosti. Naprosto ne. Veliký myslitel musí dovést zachvěti tvou duši jako veliký básník a zmnožiti její životní naději a sílu — to a jen to rozhoduje o jeho hodnotě.

André Suarès

V tomto čísle přinášíme překlad z velikého essayisty a básníka francouzského Suarèsa, překlad účelně vybraný, jako budou účelně vybírání i ostatní autoři a knihy, z nichž uveřejníme ukázky. Suarès a jeho objemné dnes již dílo — asi osmnáct knih, mezi nimi několik svazků značného rozsahu — jest velmi nesnadno uzavřítí v nějakou pevnou formuli. Visionář stýká se v něm těsně s realistickým pozorovatelem, pathetik sousedí v něm se sarkastikem, básník s kritikem společenským; má strany, jimiž připomíná Nietzscheho, a jiné, kde blíží se Carlylovi a jiné poslěze, z nichž slyšíš ozvěnu Barbeye d'Aurevilly. Jeho veliká filosofickobásnická skladba „Voici l'homme“ jest tragickým bojem myšlenky a instinktu, z nejkruťejších a nejzávratnějších dramát, kolik jich bylo kdy napsáno. A vášnivá dramatická koncepcie vyznačuje všecko, co vyjde z pera Suarèsova, byť byl to článek o politické nebo kulturní aktuálnosti, určený pro kroniku revuální. Nepřehledná jest již řada literárních, uměleckých, myslitelských podobizen, které vyryl vášnivou, uchvátanou a drásavou svou jehlou, vesměs hlavy děsivé krásy, a za nimi kouří se

pozadí osudové tmy; jsou nejružnějšího formátu — od velikých knižních portrétů Pascala, Tolstého, Dostojevského, Ibsena až do některých stránkových podobizen v jeho třech svazcích „Sur la Vie“ — a jsou mezi nimi snad všechny významné hlavy Francie historické i moderní a řada velikých hlav cizích: Molièra, Poa, Verlaine, Stendhala, Taina, Musseta, Constanta, Brunetièra, Huysmanse, Leonarda, Veronesa, Tintoretta jmenuji jen po paměti. Sainte-Beuve, podobiznář, jest často mdlý, matný a rozplizlý vedle tohoto portretisty-demonologa. Osud a sláva tohoto člověka, řekl bych, jest v tom, že vyjde napsat feuilleton a z básní procházkou tragedií. Kdo zná typ a tradici francouzské Myšlenky, pozná v Suarèsovi nádherného Francouze čistého starého zrna; a opravdu, vedle Claudela nese tento Suarès pýchu i slávu a celé dědictví staré Francie, „Západu“, jak říká, na svých ohořelých Atlasových plecích. Ale intelektuální obzor jeho není již úzký jako býval u starých Francouzů; Suarès zná celou velikou moderní Evropu, Ibsen, Tolstoj a naposledy Dostojevskij jsou jeho velikými láskami, jež miloval léta a léta a do nichž vnikl jako nikdo druhý. Všemi sklony své duše jest přitahován zejména k Dostojevskému, který jest mu posud největší projev tvůrčí lásky na zemi — nad antiku, nad Wagnera, nad Nietzsche jest mu Dostojevský. „Dostojevský, mistr ve všech vášních a někdo, kdo má v rukou všechny klíče propasti, zavírá brány nicoty. Pokoušený všemi zápor, neničí nic a přitakává. V Dostojevském obdivuji se vykoupenému Nietzschemu, Raskolnikov a všichni mladí rekové Dostojevského znají sami ze sebe všecko, čemu mohl by je naučiti Nietzsche. Ale Dostojevský nezbožšťuje je v tomto polovědění.“ A svou studii končí charakteristickými slovy: „Dostojevský, a nemýlím-li se i já ve svém pořadí, jsme protijed rozumové tyranie, filosofů a všeho nelidského jedu: Dostojevský, nejhlubší srdce, největší svědomí moderního světa.“

Umění a náboženství

V Hlídce Času z 8. ledna pozastavuje se nad mým theistickým kredem uměleckým, jak jsem jej zcela příležitostně formuloval v II. čísle České kultury, pan Ant. Uhlíř; prý jest dnes anachronismem „vyjadřovati tvůrčí proces theologickými metaforami“ a „zahalovati v theologickou symboliku spekulaci uměleckou“. Ale to jest nedorozumění. Mně nejde o theologickou symboliku a vůbec ne o theologii, nýbrž o náboženství, t. j. *jistotu náboženskou*: jako na druhé straně nejde mně o metafysické absolutno filosofů. Balzacovi ve Francii a Dostojevskému v Rusku, mým velikým mistrům a učitelům v umělecké filosofii a sociologii, nešlo také o nic jiného než o jistotu a objektivitu náboženskou jako poslední míru a tím i nejvyšší princip kompoziční; a sice šlo jim o jistotu náboženství *zcela určitěho*, náboženství *národního*; a absolutno filosofů k jejich účelům básnickým nic by jim asi nepomohlo. To jest smysl vášnivého katolismu Balzacova jako vášnivého pravoslavného křesťanství Dostojevského. Jedině tím, že měli jistotu pevného středu, mohli si dovoliti ten úžasně dramaticky pohnutý a zmítaný život na periferii — každý jiný básník bez tohoto středu by se roztříštil v pustou mátožnost a anarchistickou bezvládnost; — jedině tím, že měli jistotu o nejvyšším objektu, mohli jíti v individualismu a subjektivismu tak daleko, jak šli: nikdy neztráceli poslední míry a posledního kladu, k němuž vztahovali všecken atomism jevový a ke kterému odnášeli se se